

ORGANOLOGIJA

O uređenju nekih orgulja Milana Majdaka

Emin Armano, Zagreb

Prilikom pregleda popravljenih orgulja hrvatskoga graditelja Milana Majdaka u Cirkveni tamošnji župnik, vlč. Antun Špiranec me zamolio da o uređenju orgulja javim časopisu *Sveta Cecilija*. Kako sam sticajem okolnosti upoznat sa još dva popravka Majdakovih instrumenata koji su obavljani u posljednje vrijeme, odlučio sam prikazati sva tri uređena glazbala. To su orgulje župnih crkava u Svetom Iliji, Zlarinu i Cirkveni.

Orgulje graditelja Milana Majdaka (1897. - 1984.) vrijedan su fond u baštini glazbala hrvatskih graditelja. On je u Hrvatskoj sagradio četrnaest instrumenata od kojih je do danas sačuvano jedanaest. Osim tri instrumenta (Sveti Ilija, Zlarin, Cirkvena) o kojima će u ovoj vijesti biti riječ, ostale svoje opuse majstor je sagradio u sljedećim mjestima: Bedenica (1929.), Biškupec (1931.), Antunovac (1937.), Dubrava (1937.), Granešina (1938.), Đakovo (1942.), Mađarevo (1946.) i Tuhelj (1948.).

Objavljivanjem podataka o uređenim glazbalima želim dati podstrek i drugim župnicima, župljanima, uopće svima onima u čijim sredinama postoje i o čijoj brizi ovise mnogobrojni vrijedni instrumenti hrvatskih graditelja orgulja.

Sveti Ilija, Župna crkva sv. Ilije Proroka

Orgulje Lindauera i Majdaka, građene 1931. godine¹. Temeljiti popravak je obavio Wolfgang Braun iz Njemačke, 1995. godine.

Svirna i registarska traktura je pneumatska. Manubriji se nalaze u vodoravnom nizu poviše II. manuala.

Dispozicija:

2 manuala C-a ³	Pedal C-f ¹
<i>I. manual</i>	<i>II. manual</i>
1. Bourdon 16'	8. Fugara 8'
2. Principal 8'	9. Geigenprincipal 8'
3. Traversflöte 4'	10. Leiblichgedeckt 8'
4. Gamba 8'	11. Vox coelestis 8'
5. Salicional 8'	12. Aeoline 8'
6. Octav 4'	13. Traversflöte 4'
7. Mixtura 2 2/3'	

Pedal

14. Subbass 16'
15. Violonbass 16'
16. Bassflöte 8'

Spojevi: I-Ped, II-Ped, II-I, SubII-I, SupII-I, SupII

Kolektivi: P, MF, F, TT

Pomagala: 1 slobodna kombinacija, cresc. valjak, žaluzije stupaljka, ped. aut.

Zlarin, Župna crkva Uznesenja Marijina

Orgulje Milana Majdaka op. 7, građene 1938. godine. Orgulje je u funkcionalno stanje doveo Marko Rastija iz Zagreba 1995. godine.

Svirna i registarska traktura je pneumatska. Manubriji se nalaze u vodoravnom nizu poviše II. manuala.

Dispozicija:

2 manuala C-g ³	Pedal C-f ¹
<i>I. manual</i>	<i>II. manual</i>
1. Principal 8'	7. Fugara 8'
2. Bourdon 8'	8. Rohrflöte 8'
3. Salicional 8'	9. Nachthorn 4'
4. Flauto 4'	10. Piccolo 2'
5. Octav 4'	
6. Mixtura 3'	

Pedal

11. Subbass 16'
12. Octavbass 8'

Spojevi: I-Ped, II-Ped, II-I, SubII-I, SupII-I, SupII

Kolektivi: P, MF, F

Pomagala: cresc. valjak, ped. aut.

Cirkvena, Župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije

Orgulje Milana Majdaka op. 11, građene 1940. godine. Popravak su obavili braća Mijo i Mato Prskalo, salezijanci, 1995. godine.

Svirna traktura je mehanička, registarska je pneumatska. Manubriji se nalaze u vodoravnom nizu poviše II. manuala.

Dispozicija:

2 manuala C-f ³	Pedal C-d ¹
<i>I. manual</i>	<i>II. manual</i>
1. Principal 8'	6. Salicional 8'
2. Bourdon 8'	7. Rohrflöte 8'
3. Aeoline 8'	8. Flauto 4'
4. Octav 4'	9. Piccolo 2'
5. Mixtura (2-3x)	

Pedal

10. Subbass 16'
11. Octavbass 8'

Spojevi: I-Ped, II-I

Kolektivi: P, MF, F

Zahvaljujući obavljenim radovima na ovim Majdakovim orguljama može se reći da smo dobili tri instrumenta koji mogu zadovoljiti zahtjevima liturgijske i koncertne prakse.

Obnovljene orgulje su veliko obogaćenje za sredinu koja se odlučila na taj skupocjeni zahvat. Prije svega, lijepo je pod misom čuti skladan zvuk pravih orgulja koje su njihovi graditelji konstruirali i sagradili za točno određen prostor. Njihov se zvuk nikako ne može nadomjestiti elektronskim tvorničkim nadomjescima ma koliko oni i bili naoko praktični u svakodnevnoj uporabi.

Osim temeljne namjene – za liturgijske svrhe, dva od tri popravljena instrumenta već postaju i središtem obogaćenja glazbenog života u mjestima gdje postoje.

Na obnovljenim orguljama u Svetom Iliji predviđeni su koncerti barokne glazbe u sklopu Varaždinskih baroknih večeri 1996. godine. Na orguljama župne crkve u Zlarinu već je u 1995. godini održan koncert polaznika *Ljetne orguljaške škole* koja se već nekoliko godina održava u Šibeniku i ta će se praksa zacijelo nastaviti.

Treba poželjeti i da Majdakove orgulje u župnoj crkvi u Cirkveni, osim što svojim lijepim zvukom uzveličuju misna slavlja, postanu i izvorom glazbenog prosvjeđivanja župljana.

Na kraju ove dobre vijesti o našoj orguljarskoj baštini, treba zahvaliti svima koji su pridonijeli za obavljene radove popravka i obnavljanja vrijednih orgulja hrvatskoga graditelja Milana Majdaka.

BILJEŠKA:

1. To je prvo razdoblje u djelatnosti Milana Majdaka u kojem radi zajedno sa svojim učiteljem Franjom Lindauerom.

Restauracija i rekonstrukcija orgulja Antoniusa Römera iz 1763. god. u crkvi Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrh

Restaurirao Ivan Faulend-Heferer 1995.

Ivan Faulend - Heferer, Zagreb

(Nastavak)

Sve drvene svirale podvrgnute su temeljitoj reviziji, odstranjena oštećenja, nadoknađeni manjkajući dijelovi. Posebna pažnja posvećena je kvaliteti zvuka drvenih svirala, koje u većoj ili manjoj mjeri trpe od poroznosti ili omekšanosti materijala prouzročene crvotočinom ili vlagom. Drvene svirale izljevane su šelakom više puta kako bi se pore zatvorile i stvorio tanki film koji bi očvrstnuo stijenke svirala.

Očvrstnuto drvo te tvrde i glatke unutarnje stijenke vratile su sviralama živost i traženu boju zvuka. S vanj-

ske strane, zatvorene su rupe crvotočina vrućim voskom. Nakon toga su svirale impregnirane insekticidnim premazom.

Svirale imaju originalne oznake za naziv registra kao i za tonove.

Na drvenim sviralama oznake su napisane tintom. Oznake tonova nalaze se na korpusu svake pojedine svirale, a nazivi registara na predmetku najveće svirale C svakog pojedinog registra. Ispod naziva registra zapisana je riječ "Jerusalem" ili "aus Jerusalem" što kazuje da su svirale napravljene za crkvu Majke Božje Jeruzalemske.

Limene svirale označene su urezima slova za tonove na korpusima i nogama svirala, a registri su označeni urezima znakova i pojedinih slova na usnama svirala, te zarezima na nogama od jedne do pet paralelnih crtica za alikvotne registre od 4' do 1', dok je Mixtura označena ukošenim križićem, a Principal 8' koji se nalazi u prospektu je bez oznake registra.

Imena registara zapisana su i na stalcima za svirale pojedinih registara s dodatnom oznakom C i CS strane.

Kao što je naprijed navedeno, jezični registar Fagott 16' u pedalu djelo je varaždinskog orguljara Georga Gottharda Steiningera. Godine 1836, tj. 73 godine nakon što je Antonius Römer postavio orgulje u crkvi M. B. Jeruzalemske, Steininger je izradio zračnicu i 18 jezičnih svirala sa drvenim rezonatorima u naravnoj duljini. Rezonator za 16' C ima duljinu 427 cm. Slobodan prostor za postavljanje cijelog dodatnog pedalnog ustroja - uklj. priključak na postojeći zračni kanal i na pedalnu trakturu - Steininger je pronašao u bazi orgulja, no kako nije imao dovoljne visine postavio je rezonatore u horizontalan položaj.

Zašto je nakon 73 godine u jedne vrlo uspjele orgulje ugrađen novi registar? Sigurno se željelo orguljama dati u prošteničkoj crkvi još više ozbiljnosti, dostojanstva i snage, tim više što su orgulje posjedovale dovoljno blještavila i sjaja, zahvaljujući brojnosti alikvotnih registara koji sežu do 1/2' niza principalne piramide, tvoreći bogatu i raskošnu zvukovnu krunu.

Mjedeni jezičci su široke menzure, po debljini konični i relativno tanki. To daje tom registru koji nije u službi koralnog nego generalnog basa, pun i širok, nenametljiv zvuk.

Naravno, takve jezične registre sa čegrtajućim glasom koje su stari majstori zbog čudljivosti nazivali budalastima, nisu rađeni prema današnjim tehničkim standardima, ali time nije umanjena njihova fonička vrijednost.

Kod rekonstrukcije zamijenjeno je 9 mjedenih jezičaka, a rekonstruirane su manjkajuće čizme i glave sa grlima za tonove fis₀ i gis₀.

Zvukovna slika i menzure

U prethodnim izvodima već su iznijete važne naznake glede zvukovnih odnosa i osobitosti.